ՔՍԱՆԵՒՈՒԹԵՐՈՐԴ — ՏԱՐԻ — ԹԻՒ — 2422 — ՆԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ — 10 — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Ն. Տ. — 22 — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 1879

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 10 մէճ.
» » Գաւառաց » 2 Լիրա
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 մէճ.
» » Գաւառաց » 1 Լիրա
Օտար երկիրներու » 50 Ֆր.
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ։
Իւրաքանչիւր թիւ 40 փարա արժ։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակները և լուր գրութիւն խմբագիր — Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Ղալաթիա Սանտըքճըլար Ճատտէսի թիւ 198, Նօրօ խան, Մասիսի գրասենեակը։
Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Չտպուած նամակ, յօդուած, եւն. չեն տրուիր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պայրամի առաջին օրն Եըլտըզի դէպքն արդէն ծանուցած եմք, և մանրամասնութիւնները կրկնելու հարկ չեմք տեսներ։ Զինուորաց հետ կռուի բռնուող մարդուն՝ կոստանդին Քաբայաքունօյօյի՝ մտաւորական խանգարման պատճառաւ այսպիսի յարձակողական դէպքի մը ձեռնարկելն ապացուցեալ է, և իրողութիւնը բնաւ քաղաքական կերպարանք չունի։ Յիշեալ մարդը տասնևեօթն տեղէ վիրաւորուած է, և Եըլտըզի պահականոցը բժիշկներէ կը դարմանուի, որպէս զի եթէ առողջանայ՝ հարցաքննութիւնը կատարի։ Այս բացառութեամբ Պայրամի հանդէսը կատարեալ բարեկարգութեամբ անցաւ և վեհ. Սուլթանը Տոլմա-Պաղճէի պալատն ըրաւ ընդունելութիւններն, ուր Մահմուտ Նէտիմ փաշան ևս հրաւիրուած էր, և իբր երկու անգամ նախկին Մեծ-Եպարքոս, անմիջապէս առաջին նախարարէն ետև առաջնութիւն ունեցաւ միւս բոլոր նախարարաց և բարձր պաշտօնատարաց վրայ։

* * *

Ելմտական վիճակը տակաւին բարւոքման նշան չցուցներ։ Պայրամի առթիւ պաշտօնատարաց կէս ամսական վճարեցաւ՝ Ղալաթիայէն փոխառութեամբ մը, որոյ համար բաւական ժամանակէ ի վեր բանակցութիւն կը լինէր, սակայն ելմտական բարւոքման հիմնական միջոց մը տակաւին ձեռք չառնուեցաւ։ Գուցէ բարեկամ դեսպանաց ոմանց խորհրդով՝ գաւառներն ելումտից քննիչներ պիտի ղրկուին, որոց մէջ երեք ալ Եւրոպացիք կան, մին Գաղղիացի, մին Անգղիացի և միւսը Գերմանացի. բայց թերևս ասոնք ի բաց առեալ, մնացածներէն մեծ խստութիւն ու անաչառութիւն անյուսալի է, քանզի դժբաղդաբար Օսմանեան պաշտօնատարք վարժուած են իրարու պակասութեան աչք գոցել։ Ելմտական ըստոյգ վերատեսչութիւն մը հաստատելու համար բոլորովին անկախ մարդիկ պէտք են, որպէս զի եղած զեղծումներն ամենայն անաչառութեամբ տեղեկագրեն։ Հաստատեալ իրողութիւն մ՚է որ Օսմանեան ելմտից մէկ երրորդն հազիւ կայսերական գանձը կը հասնի և երկու երրորդը ճանբաները կը մնան, այսինքն ասոր անոր գրպանը։ Պրուսայի պաշտօնական թերթն անցեալները կը հրատարակէր թէ Վիլայէթին Պաքայէն մեծ գումարի մը կը հասնի, որոյ մեծ մասն երկրին երեւելիներուն վրայ առնելիք էր։ Ասոնք Միւլթէզիմութեան գործերու կը մտնեն, ժողովոց անդամ կը լինին, և տէրութեան եկամուտներն իրենց որկորը կանցունեն։ Պրուսայի լրագիրը կը հաշուէր որ եթէ բոլոր նահանգաց Պաքայէններուն գոնէ մէկ մասն հաւաքի, գանձային նեղութիւնը կրնայ բաւական թեթևնալ։ Եթէ նոր վերատեսուչներն ելմտական գործոց ամեն խորշերն ու անկիւններն աչքէ անցունեն, շատ մ՚այսպիսի Պաքայէներ և եկամուտներ կրնան գտնել, որք այժմ իրենց նպատակէն խոտորած են ի վնաս կայսերական գանձուն։ Օտար փոխառութեանց դեղեցիկ ժամանակն, յորժամ Եւրոպա տակաւին իւր վստահութիւնը վերցուցած չլինելով՝ պարբերական կերպիւ միլիոններ կուտար, մէկ մասըն արժէքազրկոց կտրոններուն վճարման յատկանալէ ետև, մաս մ՚ալ կաւելնար ներքին պիտոյից գործածուելու, ամսականներ վճարելու, պալատներ և զրահաւորներ շինելու, զէնք գնելու ևայլն։ Բայց այժմ Եւրոպայէն փոխառութիւնն անկարելի է, ինչպէս քանի մ՚անգամ եղած անյաջող փորձերէն տեսնուեցաւ։ Թղթադրամ հանուեցաւ և վերցաւ։ Կը մնար Ղալաթիոյ Պանքաներէն փոքր փոխառութեանց միջոցն՝ եկամտից մաս մը գրաւ տալով։ Այս միջոցը դեռ բոլորովին սպառած չէ, բայց կերևի որ սպառելու մօտ է. ուստի անցեալներն Սպարապետութեան դուռը Պ. Հիրշի հետ բանակցութեան կը մտնէր փոխառութեան մը համար։ Հիրշի պայմաններն անընդունելի դատուեցան, խիստ ծանր լինելով։ Պ. Զարիֆի արդէն մաքսերն առած է իբր գրաւ իւր փոխատուութեանց. բայց մերթ ընդ մերթ զրոյց կելնէ թէ գանձը նեղուելով, իւր տուած գրաւն "առժամանակեայ" կերպիւ ետ պիտի առնու։ Այս զրոյցը պաշտօնապէս հերքուեցաւ, սակայն գանձային նեղութիւնը խորհրդածութիւն չգիտեր. կտրօններուն վճարման դադրած ժամանակ ալ քանի մ՚օր առաջ պաշտօնապէս հերքուած էր այն զրոյցը, սակայն հուսկ ուրեմն գործադրեցաւ։ Կըսուէր թէ մաքսերէն ետև առաջիկայ ապրիլի և մայիսի ոչխարաց տուրքը, և Պուլղարիոյ ու Արևելեան Րումէլիի հարկերն երաշխաւորութիւն պիտի տրուէին՝ Օսմանեան Պանքայէն փոխառութիւն մ՚ընելու համար։ Արդէն ներքին և արտաքին պարտուց գումարն երկու հարիւր ութսուն միլիոնն անցած է, մինչդեռ երկրին պարտքը մէկ կողմէ կը դիզուի։ Այս վիճակին դարման տանելու համար ելմտական մեծ բարենորոգումներ, խաղաղութեան վիճակի վերադարձ և խնայութիւն պէտք են. բայց քաղաքական խնդիրները պիտի թող՞ուն որպէս զի կանոնաւոր վիճակ մը հաստատուի։

* * *

Ահաւասիկ Գաղղիական Տէպա լրագրին յօդուածն, որոյ մէկ համառօտ քաղուածը տուինք մեր հինգշաբթի աւուր յօդուածին մէջ։

"Թայմզ լրագիրը փոքր—Ասիոյ ժողովրդոց վիճակին վրայ յօդուած մը հրատարակած է, որոյ քաղուածը մեր ընթերցողաց ներկայեցինք, և յորում Անգղիական լրագիրն հիմնապէս կը քննէ այն չարիքն, որոց պատճառաւ՝ այս վիճակն ինչ տեսակէտով ալ քննուի, "անխղճանութենէ, ըօշաքաղութենէ կամ անհոգութենէ„ զատ ուրիշ բան չտեսնուիր։ Յետոյ Անգղիական հիւպատոսաց տեղեկագրերուն քննութեան անցնելով, մեր Լոնտրայի պաշտօնակիցն իրաց այս վիճակին ազդու դարման գտած լինել կը կարծէ փոքր—Ասիոյ համար բազմաթիւ հիւպատոսաց անուանման մէջ, որք Օսմանեան պաշտօնատարաց ընթացից վրայ հսկելու պաշտօն ունին, և կըյարէ. "Փորձառութիւնը կը հաստատէ թէ Թուրքիոյ "ամենալաւ կերպիւ կառավարեալ "մասերն Եւրոպական ազդեցութեան "տիրած մասերն են։ Պէրութի, Երուսաղէմի և ընդհանուր կերպիւ "Պաղեստինի մէջ համեմատական բար"գաւաճման և բարեկեցութեան ճըշ"մարիտ Օվասիսներ կը գտնուին՝ ընդ"հանուր կերպիւ Սուրիոյ մեր աչաց "առջև ներկայած անխղճանութեան ա"նապատներուն մէջ տեղը։ Այս վիճա"կըն ազդեցութեան տէր հիւպատո"սական մարմնոյ մը գոյութեան կը "վերադրուի, որ օտար ժողովրդեան "մը շահերը կը պաշտպանէ և այսպէս "անուղղակի կերպիւ բնիկ ժողովրդ"եան դասին կը ծառայէ„։

"Եթէ վերջին այս հաստատածն ընթերցողաց աչաց ներքև կըդնեմք, ամեն կէտերու վրայ մեր պաշտօնակցին ընդդիմաբանելու համար չէ։ Մեք կըճանաչեմք թէ Օսմանեան տէրութեան մէկ նահանգին մէջ հիւպատոսաց ներկայութիւնն օգտակարութիւն մ՚ունի ո՛չ միայն օտարազգեաց համար, որք հոն հաստատեալ են և իրենց պէտք ունեցած օգնութիւնն ու պաշտպանութիւնը պիտի գտնեն անոնց քով, այլ նաև երկրացւոց համար, որք մինչև աստիճան մը կրնան օգտուիլ այս առաւելութիւններէն։ Սակայն, Թայմզին հիւպատոսաց պաշտօնին վերագրած այս ազդուութիւնն՝ իւր ենթադրել ուզածին չափ մեծ չէ։ Պէրութի՝ ինչպէս նաև Պաղեստինի քանի մը քաղաքաց բարգաւաճման օրինակը, զոր Թայմզ կըյիշէ, ճշմարիտ է. բայց այս համեմատական բարգաւաճումն ու բարեկեցութիւնը, զոր այդ տեղերու բնակիչք կը վայելեն, հաւասարապէս ուրիշ պատճառաց ալ արդիւնք է։ Սուրիական ծովեզերքը քանի տարւոյ չափ ժամանակէ մ՚ի վեր առևտրական այնպիսի կարևորութիւն մ՚ստացած է, որ այդ կողմերն Եւրոպական բազմաթիւ գաղթականութիւն մը հրաւիրեց։ Քանի մը կրօնական կարգեր հոն հաստատեցան և դպրոցներ հիմնեցին։ Անմիջապէս օգտակար մրցում մ՚ըլլաւ այս այլ և այլ կարգերուն միջև, և մինչև իսկ այդ կարգաց և երկրացւոց միջև, այնպէս որ կրթութիւնը քիչ ժամանակի մէջ արագ թափ մ՚առաւ։

"Միւս կողմանէ, Լիբանան, որ յատուկ ինքնօրինութիւն մը կը վայելէ և քրիստոնեայ փաշայի մը կողմանէ կառավարեալ է, Սուրիական ծովեզրին բոլոր երկայնութեան վրայ կը տարածի, և այս դրացիութիւնը Թուրքիոյ վարչութեան ներքև գըտնուող քաղաքաց ժողովրդեան վրայ փրկարար ազդեցութիւն մը յառաջ կը բերէ։ Գալով Պաղեստինի, յայտնի է թէ ամեն տարի Եւրոպայէն ո՛րչափ ուխտաւոր կերթայ հոն։ Ասկից զատ, Սուրիացիք՝ ինչ կրօնքէ որ լինին՝ ընդհանրապէս միևնոյն ցեղին կը վերաբերին։ Անոնց մէջ հանգամանաց և բարոյից խնամութիւն մը կայ, որ կրօնից տարբերութենէն յառաջ եկող հակառակութիւնները՝ տէրութեան միւս նահանգաց մէջ եղածէն նուազ սաստիկ և նուազ բուռն կընէ։ Քրիստոնեայք՝ ինչպէս նաև Մահմետականք՝ մեծ մասամբ Սալահէտտինէն և ասպետական Արաբիոյ հին աւանդութիւններէն բան մը պահած են։

"Իսկ բոլորովին տարբեր վիճակ մ՚ունի փոքր—Ասիա, ուր Եւրոպական որ և է գաղթականութիւն չէ կրցած հաստատուիլ՝ բաց ՚ի Զմիւռնիայէն, որուն վրայ խօսելիք չունիմք։ Փոքր—Ասիոյ մէջ իրենց շահատակութեամբքն ըստ բաւականին ճանչուած կէս վայրենի խուժան մը կը գտնուի, Քիւրդերն և ուրիշ քանի մը ցեղեր, որք աւարառութեամբ միայն կապրին։ Ուղի չկայ, առևտուր չկայ, Հայկական դժբաղդ ժողովուրդ մը կայ, զոր աշխատութենէ լոյս տուողքվատաբար կը չարչարեն։ Ի՞նչ բարիք կուզէք որ Եւրոպական հիւպատոսք կարենան ընել այդ երկրին մէջ։ Տարակոյս չկայ որ անոնց ներկայութիւնն անօգուտ չպիտի լինի, բայց այդքան չարեաց դարման տանելու և փոքր—Ասիան տառապեցնող անկման վիճակին առջևն առնելու բաւական չպիտի լինի։ Աւելի ազդու դարմաններ պէտք են, ինչպէս՝ օրինակի համար՝ Լիբանանու մէջ կեցած կառավարութեան հետեւողութեամբ կառավարութիւն մը. քրիստոնեայ կառավարչաց անուանում, քրիստոնեաներէ և Մահմե-

ստականներէ բաղկացեալ տեղական զինուորութեան մը հաստատութիւն, կանոնաւոր հեծելախմբի մը կազմութիւն, որոյ մէջ պիտի մտնեն որ և է ձեռագործի անընդունակ մարդիկ, որոց թափառիկ կենցաղը զիրենք յարմար կընէ զինուորական կրթութեանց և զբաղմանց։ Արդարև փոքր-Ասիոյ այս մասին մէջ ժողովուրդ մը կայ, որ վարժուած է բան մը չընել, որ միշտ 'ի վնաս աշխատասէր դասուն կապրի, այդ դասուն մէջ ընդունելով նաև խոլամ երկրագործներն, ասոր համար գործ մը գտնելու է, որպէս զի ապրուստի միջոցներն հայթայթէ։ Ապա թէ ոչ՝ երկրին վերածնութեան ամեն փորձ 'ի զերև կելնէ։ Այս բացատրութիւններէն յետոյ, դժուարին չէ տեսնել թէ Անգղիական կառավարութեան ձեռք առած միջոցն անբաւական է. և եթէ լաւ արդիւնքներ պիտի ունենայ, այն ալ երեսուն կամ քառասուն տարիէն պիտի լինի։ Արդ, ընդհանրապէս ընդունուած կարծիք մ'է թէ Թուրքիոյ ներքին վիճակն ոչ ևս կը յարմարի այդպիսի երկար փորձառութեանց։ Պէտք է փութով գործել՝ եթէ երկիրն անխուսափելի մօտալուտ աղետէ մը փրկել կուզուի։»

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտրա 19 սեպտ.

Փարիզի Անգղիական դեսպան Լորտ Լայնս Պ. Վատինկթօնի հետ տեսակցութիւն մ'ունեցաւ, յորում այս վերջինն Օսմանեան պարտուց կարգադրութեան և փոխառութեան մը կնքման համար ելմտական ծրագիր մը հաղորդեց իրեն։ Գաղղիա, որ բաւական նպաստաւոր է այն ծրագրին, կը փափաքի Անգղիոյ տեսութեանց ևս տեղեկանալու։ Պ. Վատինկթօն իմացուց Լորտ Լայնսի թէ այս ծրագիրը Կ. Պոլսոյ Գաղղիական դեսպան Պ. Ֆուռնիէի գրուած է, որպէս զի քննէ և անոր վրայ իւր կարծիքն յայտնէ, բայց մինչև որ Անգղիա հաւանութիւն չտայ և առ կախ մնացած քանի մը քաղաքական խնդիրք չլուծուին, ծրագիրն Օսմանեան կառավարութեան չպիտի հաղորդուի։

Լոնտրա 19 սեպտ.

Գաղթականաց վերադարձի խնդրոյն, զոր Ռուսիա տէրութեանց ներկայած է, բաւական կարևորութիւն կը տրուի հոս։

Անգղիա՝ խառնակութիւն ծագած ժամանակ Արևելեան Րումելիի մէջ զօրք մտցնելու մասին Դրան ունեցած իրաւունքը կը ճանչէ, և այս նկատմամբ Ռուսիոյ ըրած առարկութիւնները չընդունիր։

Միւս կողմանէ՝ տակաւին իրենց հայրենիքը դրկուելու հարիւր յիսուն հազարի չափ գաղթական մնալուն պատճառաւ, Անգղիական կառավարութիւնն յորդորեց զԲ. Դուռն, որպէս զի այդ գաղթականներն իրենց տեղերը դրկելու գործին մէջ մեծ խոհեմութեամբ վարուի։

Լոնտրա 19 սեպտ.

Հնդկաստանի փոխարքայէն եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Հէրաթ գտնուող Աֆղան զօրքերը տեղւոյն քաղաքային և զինուորական իշխանութիւնները ջարդեր են։

Էմիր Եագուպ խանին բողոքանաց հակառակ, Անգղիական զօրքը դէպի Կուզնի պիտի յառաջանան։

Բարեյուսոյ հրուանդանէն եկած լուրեր կը ծանուցանեն թէ Զուլուներուն Սէթիվայօ թագաւորն և իւր հետ գլխաւոր մարդիկ անձնատուր եղած են առանց որ և է ընդդիմութեան։ Անգղիական կառավարութիւնն որոշեց Զուլուստանն երեք մասի բաժնել երկրացի գլուխներու իշխանութեան ներքև։ Երկրին այս երեք մասանց մէջ Անգղիացի դեսպանք պիտի նստին՝ այդ երկրացի գլուխներուն գործոց վրայ հսկելու։

Այս առաւօտեան լրագիրք կը հաստատեն Սթէնտըրտ լրագրին երէկ հրատարակած այն զրոյցը թէ Կ. Պոլսոյ Ռուսական դեսպան Լօպանոֆ իշխանը Կորչաքօֆ իշխանին յաջորդ պիտի անուանի։ Լօպանոֆ իշխանը Լիվատիա կերթայ Զարին հետ խորհրդակցելու։

Վիէննա 19 սեպտ.

Աւստրիոյ կառավարութիւնը Պոսնիոյ պահապան զօրաց թիւն ութ հազար հոգւոյ իջեցնել որոշեց։

Լոնտրա 20 սեպտ.

Հնդկաստանէն եկած պաշտօնական լուրեր Հէրաթի կողմն Աֆղան զօրաց ապստամբած լինիլը կը հաստատեն։

Հնդկաստանի փոխարքայն Եագուպ խանէն խնդրեց որ անգղիական զօրաց Քապուլի վրայ յառաջխաղացութիւնն իւր օժանդակութեամբ դիւրացնէ, Էմիրը պատասխանեց թէ եռանդեամբ կըյուսայ յարմար առիթ մը գտնել դէպ ի Անգղիական կառավարութիւնն իւր ունեցած անկեղծ բարեկամութիւնն ապացուցանելու։

Վիէննա 20 սեպտ.

Պիզմարք իշխանը վաղը Վիէննա կըսպասուի։ Այս նկատմամբ Վիէննայի լրագիրք միաձայնութեամբ կը յայտարարեն թէ Գերմանիոյ և Աւստրիոյ շահերը նոյն են, և թէ երեք պետութեանց միջև կեցած ամեն հակառակութիւն այսուհետև բոլորովին անհետացած պէտք է նկատուի։

Նախարարական լրագիրք այս կարծիքը կը յայտնեն թէ Գերմանիոյ և Աւստրիոյ միջև համաձայնութիւն մը համասլաւութեան ոտնձգութեանց դէմ երաշխաւորութիւն մը պիտի ընծայէ Աւստրիոյ, Գաղղիոյ վրէժխնդրական միտմանց դէմ ապահովութիւն պիտի տայ Գերմանիոյ, և Գաղղիոյ և Ռուսիոյ միջև դաշնակցութեան մ'երազները պիտի անհետացնէ. Վերջապէս Եւրոպա՝ Աւստրո-Գերմանական դաշնակցութիւն մ'ապագային մէջ Եւրոպական խաղաղութեան համար նոր երաշխաւորութիւն մը պիտի կրնայ համարել։ Նախարարական լրագիրք կը հաստատեն նաև թէ Թուրքիոյ և Աւստրիական կառավարութեան միջև վերջերս հաստատուած բարեկամական յարաբերութիւնք ոչ միայն Աւստրիոյ, այլ և Գերմանիոյ կողմանէ մեծապէս կը գնահատուին։ Թէ մին և թէ միւսը կը փափաքին որ Թուրքիա վերստին զօրութիւն ստանայ և ամրապնդի։ Աւստրիա և Գերմանիա պիտի օգնեն Թուրքիոյ, բաւական է որ սա իւր կենսականութիւնն ապացուցանէ։

Պիզմարք իշխանն հաւանականաբար երեք օր միայն պիտի կենայ Վիէննայի մէջ. Իշխանը Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսեր կողմանէ պիտի ընդունուի։

Լրագրաց մէջ հրատարակեալ կէս պաշտօնական յայտարարութիւն մը՝ Գերմանիոյ և Աւստրո-Հունգարիոյ միջև յարձակողական և պաշտպանողական դաշնադրութիւն մը կնքուած լինելուն զրոյցը սուտ կը հանէ՝ հաստատելով թէ լաւագոյն դաշնակցութիւնը շահուց նոյնութեան վրայ հիմնեալ դաշնակցութիւնն է։

Բեդրսպուրկ 19 սեպտ.

Եկաթէրինօսլաֆի մէջ (հարաւային Ռուսիա) մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ։

Լոնտրա 19 սեպտ.

Եգիպտոսի Անգղիական նախորդ հիւպատոս և դիւանագիտական գործակատար Պ. Վիվիան Պէրնի (Զուիցերիա) դեսպան անուանեցաւ։

Լոնտրա 19 սեպտ.

Հնդկաստանէն կը հեռագրեն թէ Եագուպ խան փոխարքային նամակին 'ի պատասխանի դրկած նամակին մէջ յոյժ բարեկամական զգացումներ կը յայտնէ և Քապուլի Անգղիական դեսպան Սըր Քավակնարիի մարդասպանները պատժելու ջերմ փափաք կը յայտնէ։

Գահիրէ 19 սեպտ.

Լաւ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Գաղղիական և Անգղիական կառավարութիւնք Խաիրին առաջարկեր են որ Կ. Պոլիս չերթայ քանի որ նոր կազմաւորութեան հոգերն Եգիպտոսի մէջ իւր ներկայութիւնն հարկաւոր ընեն։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Լոնտրա 20 սեպտ.

Սիմլայէն հետևեալը կը հեռագրեն Սթէնտըրտ լրագրին.

Աֆրիտներու ցեղն Անգղիացւոց հետ պայմանագիր մ'ստորագրեց, որ Խայպէրի, Քօհաթի և Միչնիի կիրճերը կապահովէ Անգղիացւոց.

Բեդրսպուրկէն հետևեալ հեռագիրը քաղուած է Տէյլի Նիւզ լրագրին.

Հաւանական կը համարուի թէ Կորչաքօֆ իշխանն արտաքին գործոց նախարար պիտի մնայ, և այս պարագայիս մէջ իրեն փոխանորդ մը դրուի, որ 'ի մօտոյ պիտի անուանի։

Պէրլին 20 սեպտ.

Պիզմարք իշխանը Վիէննա երթալու համար այսօր Կաշթէյնէն մեկնեցաւ։

Աւստրիոյ և Գերմանիոյ միջև դաշնակցութեան զրոյցներն հաստատութիւն կը գտնեն։

Պուքրէշ 20 սեպտ.

Այսօր երեսփոխանաց ժողովին մէջ Պ. Քօկալնիչէանօ բանախօսութիւն մ'ընելով՝ զգալ տուաւ թէ ժողովը պիտի լուծուի՝ եթէ Հրէից նկատմամբ կառավարութեան ծրագիրը մերժէ։

Գահիրէ 20 սեպտ.

Նոր նախարարութիւն կազմուեցաւ Րիազ փաշայի նախագահութեամբ։

Պէրլին 21 սեպտ.

Նորտ Տէյչէ Ալկէմայնէ Յայթունկ լրագիրը՝ թղթակցութեան մը մէջ՝ որ Պիզմարք իշխանին Վիէննա այցելութեանը վրայ կը խօսի, Աւստրիոյ և Գերմանիոյ միջև պաշտպանողական և յարձակողական դաշնակցութեան մը զրոյցը կը հերքէ. բայց կըսէ թէ այս այցելութիւնը ծանր ազդարարութիւն մ'է համասլաւութեան, որ Գաղղիոյ կողմէն յառաջխմութիւններ ընել կը թողու։ Յիշեալ լրագիրը կը վերջացնէ ըսելով որ եթէ Ռուսիա Պէրլինի դաշնագիրը չպահպանէ, Գերմանիան ու Աւստրիան հաստատապէս միացեալ պիտի գտնէ իւր առջև։

Փարիզ 20 սեպտ.

Օսմ. Պօնո.		11,35
Գաղղ. Պօնո.	3 0/0	83,67 1/2
» »	» Նոր	86,52 1/2
» »	5 0/0	118,62 1/2

Փարիզ 21 սեպտ. (Փոքր Պօրսա)

Օսմ. Պօնո. 11,35

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքիս Ռուսական դեսպան Լօպանոֆ իշխանն անցեալ շաբթու Լիվատիա գնաց Զարին հետ տեսակցելու, և յառաջիկայ հինգշաբթի օրը Կ. Պոլիս պիտի վերադառնայ։

Մայրաքաղաքիս Գաղղիական դեսպան Պ. Ֆուռնիէ քանի մ'օրէ ի վեր անձնական տկարութեան պատճառաւ դուրս չելներ։

Կոստանդին Քարայաննօբուլօ անուն անձն՝ որ ինչպէս արդէն ծանուցինք, Եըլտըզի զօրանոցը դրուած էր, հինգշաբթի օրը կէս գիշերուան դէմ վեհ. Սուլթանին Ա. սենեկապետը տեսնելու փափաք յայտնեց, և այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ։ Զօրքերը զայն վերստին զօրանոցը դարձուցած միջոցին, սևամորթ մ'անոր վրայ յարձակելով դանակի քանի մը հարուածներով սպաննեց։ Զօրքերը բռնեցին այս երկրորդ մարդասպանն, որոյ համար կըսուի թէ Քարայաննօբուլօյի վիրաւորած զինուորներէն միոյն եղբայրն էր։ Ուրբաթ օրը Ռումանիոյ հիւպատոսարանն հրաւէր գընաց որ Եըլտըզի քէօշկ պատուի-

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ *

—

Ա. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆՑ

Քերականութիւն աշխարհիկ լեզուի. Շըրջան Ա. պարզ, ընդարձակեալ և միաւորեալ նախադասութիւն։ —Տփխիս, 'ի տպարանի Յովհաննէսի Մարտիրոսեանց.— Երեսք 87 ութածալ։

Լեզուի խնդիրը, կամ բացայայտ ևս, մեր աշխարհիկ լեզուին խնդիրը, այսօր մեր ազգին համար կենսական խնդիր մ'եղած ըլլալով, հարկ էր որ երկար յօդուածներով քննադատէի Պ. Բահաթրեանցի քերականութեան առաջին շրջանը, զոր ուշի ուշով ընթերցայ։ Երկու իրարմէ զանազանուելու կէտեր կան այդ քննութեան մէջ. մէկ մը աշխատութեան ձևը, ոճը, պարզութիւնը, կատարելութիւնը և ուրիշ հանգամանքը. և մէկ մ'ալ աւանդուած լեզուին քննութիւնը՝ անկախաբար Ա. Բահաթրեանցի աշխատութենէն։

Այդ երկրորդ կէտին նկատմամբ պէտք է նախ գիտնալ թէ Պ. Բահաթրեանց կաւանդէ՞ արդեօք ամենայն հաւատարմութեամբ այն լեզուն որ Ռուսահայոց մէջ [գործածական է. թէ ինքն ալ մեր կողմէն հեղինակաց ոմանց նման ուղղախօսութիւններ և կանոնաւորութիւններ կը խառնէ սովորաբար խօսուած լեզուին։ Այդ խնդիրն որոշելու համար պէտք էր առաւել 'ի մօտոյ քըննած ըլլալ Ռուսահայոց լեզուն, զոր մեզ անհնար է կատարել 'ի հեռուստ։

Այդ կէտն 'ի կախ թողլով խօսկ կը մնայ միշտ երկուց բարբառոց խընդիրն, յորս կը բաժանի այսօր Հայութիւնն. Ռուսահայոցը և Տաճկահայոցը։ Քիչ շատ անհետացման կամ աննշանակ մնալուն զանազան բարբառք Հայոց, և Վասպուրականի և Տարօնոյ բարբառն ալ չկրցաւ դեռ արժանաւոր յառաջդիմութիւն մը ունենալ, և ասպարէզը վերը յիշուած երկու բարբառոց մնաց։ Բնական է որ ասոնցմէ մին մեր գործածածն ըլլալով, և մեք ալ անոր վրայ աշխատած ըլլալով, չկարենամք միւսոյն պաշտպանութիւնն ընել, զոր սովորութեան պակասութիւնն իսկ մեզի խորթ կը ցուցնէ. Ուստի և ոչ իսկ կուզեմ այդ խնդիրն յուզել. միայն կը պարտաւորիմ խոստովանիլ թէ՝ մեք չեմք ըներ մեր բարբառոյն համար՝ ինչ որ Ռուսահայք կը կատարեն իրենց բարբառոյն նկատմամբ։ Եթէ 'ի բաց առնումք Այտընեան վարդապետի Արդի լեզուին քերականութիւնը, որ աւելի լեզուագիտական բարձր երկասիրութիւն մի է, ամենևին ժողովրդական կամ դըպրոցական գիրքեր չունիմք մեր աշխարհաբարին համար. անոր համար ալ կամ գրաբար լեզուի քերականութիւնն աշակերտաց ձեռքը կուտամք և իրենց շատ հոլովներ և խոնարհումներ կը սորվեցնեմք, զորս յետոյ պիտի չգործածեն, կամ թէ դասատուաց ազատութեան թող կուտամք ուզածներնուն պէս լեզու մը աւանդել, որով զանազան վարժարանաց աշակերտք զանազան ոճեր կ'ստանան, և որ աւելի ևս է, մի և նոյն անձն, կամ հեղինակ կամ խըմբագիր, նաև մի և նոյն յօդուածոյ կամ գրութեան մէջ տարբեր ոճերու կը հետևի։

Բահաթրեանցի քերականութիւնը գո՛նէ օրինակ մը կամ գրքիւ մը կրնայ ըլլալ անոնց՝ որ մեր մէջ ալ աշխարհիկ լեզուի դիւրուսոյց քերա-

* Անոնց՝ որ իրենց հրատարակութեանց վրայ ալ յօդուած մ'ընթեռնուլ կ'սպասեն, Մասիս և Տիրայր հարկ կը համարին յիշեցնել, թէ ըստ կանխագրելոյ ազդին հրաւիրեալ են իրենց գրքերէն կրկին օրինակ յղել Մասիսի խմբագրութեան։

րակ մը ղրկէ Քարայանօբուլօի մեռած լինելն ստուգելու համար. բայց երբ թարգմանը հոն հասաւ, իմաց տրրուեցաւ իրեն թէ դիակն եկեղեցի ղրկուած էր թաղուելու համար ։

Ելլորցի զօրանոցին մէջ տակաւին ուրիշ երեք հոգի բանտարկեալ կը մնան։ Առաջինը Քարայանօբուլօի եղբայրն է, որ անոր վրայ տեղեկութիւն առնելու գնացած լինելով ինք ալ փար դրուեցաւ։ Կոստանդինի վըրայէն կտակագիրը գտնուեցաւ, որոյ մէջ իբրև կտակակատար նշանակեալ անձն, որ Բերա Սփօնէքի օթևանը կը բնակէր, օթևանին տիրոջ հետ ձերբակալեցաւ ։ Ռումանիոյ հիւպատոսարանը Քարայանօբուլօի եղբայրն ազատել կը ջանայ ։ Օթևանին տէրն ուրբաթ իրիկուն արձակեցաւ ։

Անտրաշի կոմսին հրաժարած լինելը Վիէննայի Օսմանեան դեսպանին կողմանէ արտաքին գործոց նախարար Սաֆվէթ փաշային հեռագրով ծանուցուած լինելով, Ն. բարձրութիւնն հեռագրով պատասխան մը ղրկեց, յորում Օսմանեան Տէրութեան համար Անտրաշի կոմսին տածած բարեկամական զգացումներն յիշելով՝ ցաւ կը յայտնէ անոր հրաժարման նկատմամբ, բայց միանգամայն կը յայտարարէ թէ նորընտիր նախարարին Անտրաշի կոմսին աշխարհավարութեան հետևելու ապահովութիւնը չափաւորած է այս ցաւը ։ Օսմանեան դեսպանն այս հեռագիրը պէտք եղած անձանց հաղորդած է։

Աղեքսանդրիայէն քաշուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Հապէշստան 1877ի դաշնագրութեամբ Եգիպտոսի թողուած բոլոր ծովեզրաց ետ տրուիլը պահանջած է ։ Եգիպտոսի կառավարութիւնն Անգղիացի Կօրտօն փաշային արտօնութիւն տուաւ որ կարմիր ծովու վըրայ երեք նաւահանգիստ տայ Յովհաննէս թագաւորին, բայց այս պայմանաւ որ իւր բոլոր միւս պահանջմունքը թողու և մշտնջենաւոր խաղաղութեան դաշնագիր մ'ստորագրէ ։ Եթէ Եգիպտական կառավարութեան այս առաջարկները չընդունուին, Եգիպտոսի և Հապէշստանի միջև թշնամութիւնք անմիջապէս պիտի սկսին ։

ԷՍՀԱՄԸ ՕՍՄԱՆԻԷ

Այս տարուոյ բացուեցաւ		12, 5
կէս օրին		12, 2
Ռումէլիի երկաթուղի	Փր.	42,25
Թղթադրամ	մր.	775
Պղինձ	.	500
Մէճիտիէի տարբերութիւն	.	6
Չինկոյ »	.	15
Մէթալիք		15

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ

Թէհրան 2 օգոստ. 1879

. . . Խմբագիր .

«Մշակ» լրագրի մէջ մի յօդուած կարդացի Դավրէժէն գրուած Արմենակ ստորագրութեամբ. յօդուածագիրը կը գրէ թէ բարեկամիս գրելովս՝ Նոր Ջուղայէն երկու կուսանք եկած են Թէհրան, կը յուսացուի որ Ջուղայեցւոց բարի նախանձը շարժելով՝ իբր գիտութեան մայրեր եկած են Թէհրան Հայոց օրիորդաց համար ուսումնարան բանալ, որպէս զի Հայոց օրիորդներն չյաճախեն բողոքականաց կամ կաթոլիկաց վարժարանները։ Բայց ափսո՛ս, այդ Պարոնի կարծիքը սխալ է. թո՛ղ Պարոնը այդ յուսով չմնայ. նորանք եկած են իւրեանց վանքի նորոգութեան համար նուէր հաւաքելու և մինչև Ղազվին և Ռաշտ պէտք է գնան. Ջուղայեցւոցմէ այդպէս բարեգործութիւն անյուսալի է ։ Երջանկայիշատակ Մ. Դ. Թաղիադեանց իւր ճանապարհորդութեան մէջ կը յիշէ. «Մեռեալք առաւել պատուին զփառս նախահարց իւրեանց՝ քան կենդանիք Ջուղայեցւոց». քանզի Ջուղայեցիք առաւել յարմար են ուտելոյ, խմելոյ, դատարկ շրջելոյ, քան թէ գիտութեան հայրեր կամ՝ մայրեր դառնալոյ, 'ի շնորհս Հնդկահայոց, որովհետև 'ի սկզբանէ անտի մինչ մեծ մեծ ստակ դումարներ յուղարկեցին Ջուղայ իւրեանց բարեկամաց համար, նոքա էլ նորանց փողերը մսխելով լաւ կեր ու խմումով կեանք վայելեցին առանց վերջը մտածելոյ, այդ պատճառաւ անհոգ մարդիկ եղան. սակայն նոցա էլ մեղադրելի չէ, քանզի այդպէս գործեր վիճակաւոր Ս. եպիսկոպոսին կը վերաբերի*. դժբաղդաբար մի Ս. եպիսկոպոսի են պատահեր որ բնաւ այդպէս բաներ հոգը չէ ։ Ամերիկայէն բողոքականներն դալով Ջուղայ, Թէհրան, Եկպատան, վարժարան են բացեր թէ տղայոց և թէ օրիորդաց. նմանապէս կաթոլիկներն, մինչև անգամ երկու կոյս բերեր օրիորդաց վարժարանին դասատու, բայց Հայերին ո՞վ կուտի անդ. արդեօք այս լարած որոգայթներն Հայերին համար չէ՞, Ջուղայու քթին տակ Եկպատանու քաղաքի Հայերէն երկու երեք տուն է մնացեր Լուսաւորչական, բոլոր բողոքական են դարձեր, և նոյա քահանայն մի տարիէ աւելի է որ վախճաներ է առանց քահանայի են մնացեր, որի՞ հոգն է, ո՞վ կը մտածէ ։

Վիճակաւոր Ս. եպիսկոպոսն մերձ հինգ տարի է կայցելէ Հնդկաստան իւր քսակը պարարտացնելու։ Ջուղայեցիք քանիցս անգամ՝ բողոքեցին թէ՛ գրով և թէ հեռագրով Վեհ. Կաթողիկոսին, այս մասին անլսելի եղաւ նոցա դանգատներն. լրագրի միջոցաւ պախարակեցին նորա անկարգ ընթացքը, ոչինչ շահեցան, նոքա կը լսենք որ կաթողիկոսի. Հայ ժողովուրդը դանգատաւոր է Անգղիական բարձր տանեանին, որ Գ. Թովմաս եկեղեցեան 7 հարիւր թուման Ջուղայու վանքական փողն յիշեալ եպիսկոպոսին համար ծախք է արեր, ժողովուրդը չընդունիր այդ ծախքը, եկեղեցեանէն կը պահանջեն վանքական փողն, և կասեն որի՞ գիտութեամբն այսքան վանքական դումարը վատներ է։ Վէճը կերկարի, կը գրեն Ջուղայ և կը հարցանեն նոցանէ թէ արդեօք ձեր գիտութեամբն է Գ. եկեղեցեանն այսքան ծախք արեր. նոքա կը պատասխանեն «ո՛չ մեր գիտութեամբն է և ոչ մեր առաջնորդն է դա» ։ Դարձեալ Ս. եպիսկոպոսն այդ դրութեան վիճակին մէջ անտարբեր կը նստէ ։

Ուրախութեամբ կը լսենք որ Նոր Ջուղայու Հայերն բազմամեայ թըմբրութենէն նոր արթննալով Ուսումնասիրաց ընկերութիւն են կազմեր. կուզեն ընթերցարան հաստատել և ամեն տեղէ լրագիրներ բերել տալ։ Թէհրանու Ընթերցասիրաց ընկերութիւնն լսելով փոյթ իւր ունեցած լրագիրներէն յուղարկել մինչև իւրեանց լրագիրներու հասնիլն ։

Այսև խմբագիր, ապրիլ 30 ին դրածս յօդուածին մէջ յիշած եմ թէ Ջհարմըհալցի Հայերն Ֆէրմաններն առին գնացին. Թէհրան նոր եկած լինելով մեզ այնպէս պատմեցին. այժմ ստուգեցի որ այդ Ֆէրմանները տեղւոյ վիճակաւոր սրբազան Տէր Գասպար Սիմէօնեանն է ջանացեր դուրս բերել. իրաւ որ չը պէտք է ուրանալ նորա ջանքը. արդարև այս անգամ գոհ ենք մեր վիճակաւոր քահանայի արարքէն, որ Ջուղայեցւոց մէջ հազուադիւտ է այսպէս քահանայ, ամեն մտօք կը ջանայ խնամել ժողովուրդին և նոցա դատ և իրաւունքը պաշտպանել. մանաւոր վէճերը, գործերը կը կարգադրէ և կը վճռէ. լուսամիտ և ուսումնասէր մի անձ է, կը սիրէ վարժարան և ընթերցարան, Ջուղայու ազգային կամ վանքապատկանեալ խնդիրներն և գործերն կը յառաջացնէ տէրութեան առեններումն՝ Սիպահսալար ու Ազամի կամ նորա Գ. Նուրուլլայ խան (փայդաշբաշու) միջոցաւ, որովհետև տեղւոյս բոլոր Հայերին յանձներ են Սիփայսալար ու Ազամին ։ Նորա շնորհիւն Հայերն շատ երջանիկ կապրին։

Մ. Յ. Բժշկեանց

* Կարծեմք թէ առաւել Վեհ. Կաթողիկոսին կը վերաբերի, վասն զի Ջուղայու վիճակը Վեհ. Կաթողիկոսին վերատեսչութեան ներքև է ։ Տ. Խ.

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՑ ԱՐԴԻ ՎԻՃԱԿԸ

(Շարունակութիւն տես թիւ 2421)

Յետ նորա Ս. Գրիգորիս արքեպիսկոպոսն եկաւ։ Թէհրանու ժողովուրդը լսելով թէ ճանապարհին է, հեռագրեց որ Ղազվին հասնելուն պէս լուր տան, ընդհակառակն՝ մինչև լուր տալն ինքն լուրէն առաջ էր եկած և ուղիղ գնացեր էր եկեղեցին ։ Ժողովուրդքն որ իմացին՝ գնացին եկեղեցին և տարին իւր համար պատրաստեալ տունն. քանի օրից յետ փառաւոր կերպով ժողովուրդը ետև առաջ ինկած տարին թագաւորին դուռն. Ներկայացաւ Վեհ. Շահին. Շահն ընդունելութեան սենեակում աթոռին վերայ նստած էր, յորմէ և նորանից մի քիչ հեռի մի աթոռ ես դրած էին եպիսկոպոսին համար ։ Հրամայեց Շահն որ նստի. նստաւ և նա, բայց անմիջապէս վերկացաւ իբր պատիւ։ Շահն շատ սաստեց որ կրկին նստի, բայց նա միայն ձեռքը աթոռին վրայ դրած կը խօսէր Թուրքերէն, որուն յոյսեր կու տար թագաւորն ժողովուրդի ապագայ բարի կեցութեան մասին։ Երեք ամիս մնաց, Հայկազեան վարժարանի համար 200 թուման տարեկան ռոճիկ որոշեց Վեհ. Շահէն, զոր Կնէազ Յովսէփ խան, Մելիքեանց ազգային ժողովն ատենապետի ջանիւքն դուրս եկաւ, և մինչև ցայսօր անընդմիջաբար կ'ըստանայ ազգը ի նպաստ նորա ծախուց, Քանիցս անգամ եպիսկոպոսն այցելութիւն արեց Հ. վարժարանին, յետոյ փառաւոր կերպով ժողովուրդը զայն ճանապարհեց դէպի Ջուղայ ։

Երբ Վեհ. Շահն վերադարձաւ Եւրոպայէն 54 թուին, Ս. Գրիգորիս եպիսկոպոսն եկաւ ասա նորա տեսութեան. մեծ շքեղութեամբ բերինք զայն քաղաք, որոյ բնակութեանը համար Աղա Միքայէլ Ա. Մարգարեան Պօլսեցին իւր տունն պատրաստած էր. ներկայացաւ նա Վեհ. Շահին, այս անգամ Վեհ. Շահն վերկացաւ ոտքի վերայ ձեռք ձեռքի տալով հրաւիրեց իւր մօտի աթոռին վերայ նստել, նստեց և դարձեալ շատ վերկացաւ։ Թագաւորն տեղեկութիւններ հարցրեց Ջուղայի վանքէն, ժողովրդէն, նորանց ապագայ պաշտպանութեանց յոյսեր տալով. այսպէսի մի պատուով դուրս եկաւ. Ջուղայու գիւղացի Հայերի համար խնդիրներ ունէր կատարեց. քանիցս անգամ այցելութիւն արեց Հ. վարժարանին. վերադարձաւ դարձեալ ի Ջուղայ, այժմ Հնդկաստան կ'այցելէ ժողովրդին, մինչ տեսցուք ի՞նչ բարեգործութիւններ պիտի ունենայ արժանի յիշատակութեան ։

1856 թուին Տէր Յովսէփ բարեջան քահանայն՝ Շահապըլապիայ թաղի եկեղեցոյ բակին մի փոքր վարժարան բացաւ յորդորանօք և օրհնութեամբ Գ. Միքայէլ Ա. Մարգարեանց Պօլսեցւոյ. բանի որ ինքն կենդանի էր շարունակուեց, իսկ յետ վախճանելոյ նորին՝ իւր տեղ կացող վիճակաւորք անփոյթ լինելով խափանուեց, 62ին ես երեսփոխան լինելով, Դարվազէ Ղազվինու թաղի Ս. Գէորգայ եկեղեցոյ բակումն աւելի կանոնաւոր մի վարժարան բանալ տուի դասախօսութեամբ Գ. Աւետիք վարժապետի Ջուղայեցւոյ. Հայերէն և Պարսկերէն. մեծ երեք տարի ևս տևեց. իսկ շնորհիւ Մովսէս եպիսկոպոսի խափանուեց ի վերջոյ ։ 69 թուի վերջերումն պատահմամբ եկաւ աստ Գ. Յովսէփ Գասպարեան Դամասկացին, Հայերէնի և Գաղղիերէնի տեղեակ լինելով խոստացաւ ուսուցիչ լինել. այս բարեդէպ առիթն Գ. Մ. Ա. Մարգարեան ուսումնական անձի ազգային եռանդին 'ի նորոյ մի ոգի ներշնչելով յառաջ անցաւ և ձեռնարկեց հաստատելու Ուսումնասիրաց ընկերութիւնն 20 անձերէ բաղկացեալ, որոյ շնորհիւն բացուեցաւ 70 թուի առաջին օրն Հայկազեան վարժարանն, ընդ աջակցութեամբ վերոյիշեալ անձին, ուր աւանդուեց ընկերութեանն Հայերէն Գաղղիերէն և Պարսկերէն լեզուներն և միւս տարրական ուսումներն կը սովորէին, մի տեսակ հագուստով և օրինաւոր կարգ ու կանոնով. երախայից ուսմանց ընթացքին վրայ Ցնօրէնին տուանձին եռամսեայ քննութեանց ներկայ կըլլնէին ընկերութեան անդամք և ժողովրդի բազմութիւնն. իսկ տարեգլխում ընդհանուր հարցաքննութիւն կը լինէր և պարգևաբաշխութիւնն կը կատարուէր բոլոր Հայ ժողովրդի, Պարսից պաշտօնակալաց, դեսպանատանց պաշտօնակալաց և Եւրոպացի ուսուցիչների ներկայութեամբն ։ Ամէն ամիս ընկերական ժողով կը լինէր խորհելոյ համար վարժարանի կացութեան վերայ. տևեց այս մինչև որ 77 թուին Գ. Գասպարեան վերադարձաւ իւր հայրենիքն, տեղակալեց սորա նորա Հ. վարժարանի յառաջադէմ աշակերտաց մին Գ. Իսահակ Յովհաննէսեան մի և նոյն ծրագրի ուղղութեամբ, բայց ընկերութեան անդամակիցքը թէ պակասելով և թէ այլ և այլ պատճառներով անշուք դրութեան մէջ է այժմ Հ. վարժարանն, նորա նախկին աշակերտքն ըստ բաւականին գրիչ ստացան, որոց արդարեքն այժմ կը փայլէին հրապարակում, ի ցնծութիւն համայն յառաջադիմասէր անձանց ։

Հէքիմեան Բասոլ

կանութիւն մը կուզեն յօրինել։ Հեղինակն, 'ի բաց թողլով հին քերականաց բաղադրական ոճը, իւրացուցած է Եւրոպայի նոր հեղինակաց և գլխաւորապէս Գերմանացւոց նախադասած վերլուծական ոճը. և նոյն իսկ բառերն ու նախադասութիւնները մէջ տեղ դնելով, անոնց լուծմամբը կանոններ կը հետևցնէ և կաւանդէ ։ Այդ կերպը շատ աւելի օգտակար եղած է. և շատեր ալ ինծի պէս 'ի հարկէ փորձառութեամբ ալ սոյն ճշմարտութիւնն զգացած են.

Եթէ գրքուկին ճակատը չտեսնէի նշանակուած «Շրջան Ա.» պիտի ըսէի թէ զանազան կէտերու մէջ պակասաւոր են աւանդուած կանոնները, վասն զի չեն բաւեր կատարեալ նախադասութիւն մը յօրինելու. բայց կերևի թէ որոնք որ առաջին շրջանին մէջ կը պակսին, երկրորդով մը պիտի լրանան ։

Ցանկալի էր ես որ Բաղոթրեանցի քերականական կանոններն աւելի պարզ և յստակ բացատրուած ըլլային, մանաւանդ հոլովներու և խոնարհումներու զանազանութեանց և գործածութեանց նկատմամբ ։

Թերևս հեղինակը պատասխանէ թէ քայլից անհաստատութեան հետևանք են այդ խրթնութիւնն ու մթութիւնն, և մեք պիտի չկարենամք ըսել թէ չքմեղանքն անիրաւ է ։ Միայն կը յորդորեմք հեղինակն, որ փոխանակ գաւառաբարբառի մը ծառայելու, ընդհանուր Հայութեան համար քերականութիւն մը յօրինելու աշխատի, և ինքն ալ գործակցի մեզ և մեզի պէս մտածողներուն, որք Հայուն լեզուական միութեան ցանկացող եմք, և ոչ թէ կողմնակալ կարծեօք և կուսօրէն մի կամ միւս կողման պաշտպանութիւն ընելու։

ՏԻՐԱՅՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՓՕՆԹՖՐԱՔԹ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ ԻՍԹ ՀԱՐՏՈՒԻՔԻ ԴՊՐՈՑԸ

EAST HARDWICK SCHOOL.
PONTEFRACT, ENGLAND.

Այս դպրոցն երկար ժամանակէ 'ի վեր հաստատուած է, և լեզուներ, մաթեմաթիք, գծագրութիւն և ուրիշ գիտութիւններ կուսուցանէ յարմար թուով դասատուաց միջոցաւ: Աշակերտաց միջին թիւն է 80. Ամեն բան մէջը լինելով, տարեկան գիներն են 33էն մինչև 43 Անգղիական ոսկի: Բոլոր մանրամասնութիւններն Անգղիերէն կամ Գաղղիերէն լեզուներով կը ղրկուին թղթատարի միջոցաւ: Դպրոցը Պ. Պ. LORD (Լորտ) և SLACK (Սլաք) ի տնօրէնութեան ներքև է:

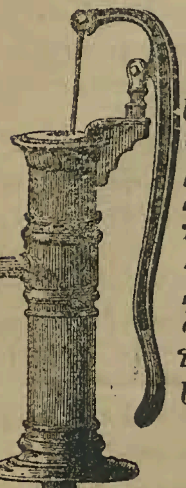

ՋՐՀԱՆ

Ամերիկայի Ջրհաններ մեծ և փոքր, երկաթէ հաստատուն խողովակներով՝ թէ ջրհորներու և թէ խորունկ հորերու համար աժան գներով կը ծախուի, Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան:

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՔ

Փոքր «վանձէր» կոչուած ձեռքով դարձող ու անքակ կար կարող գործիքը ամեն տեսակ կար մեծ դիւրութեամբ կը կարէ ու գինն ալ աժան է, երաշխաւորութեամբ կը տրուի, աւրուածները կը շտկուի ու կարել չգիտցողին դաս կը տրուի. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան:

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

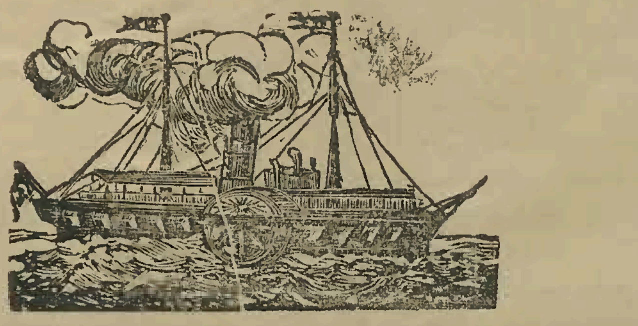

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1879 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական եղերք	Թիւ
11 45	Ենիմահալլէէն Մէզար. Պէօյիւք. Թար. Ենիք. Սթէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ր Հիսար, Պէպէք:	32
12 15	Ր Ա. Գավագէն Ենիմահ. Մէզ, Պէօյիւք, Թար, Ենիք, Էմիրկ, Ր Հիսար, Պէպէք: (Ուրբ. օրերը 12 1/2ին):	33
1 15	Ենիմ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Ենիք. Սթէնիա, Էմիրկ. Պօյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք: (Բացի ուրբաթէ):	20
2	Ենիմահալլէէն Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Ենիք. Պօյաճ. Ր. Հիսար: (Ուրբ. օրերը 1 3/4ին):	18
3	Ենիմ. Մէզար, Պէօյիւք. Թար. Ենիք. Սթէն. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնվ. Օրթ. Պէշիկ:	17
3 45	Ա. և Ր. Գավագ, Մէզար. Պէօյիւքտ. Թար. Ենիք. Պօյաճ. Ր Հիսար, Պէպէք, Արնվ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ:	32
5 15	Ենիմահ. Մէզ. Պէօյիւքտ. Թար. Ենիք. Սթէն. Էմիրկ. Ր.Հիսար, Պէպէք, Արնվ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ:	33
6 30	Ենիմահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Պէյքօզ, Ենիքէօյ, Էմիրկ. Գանլըճա, Ր. և Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Արնավ. Չէնկ. Պէյլէր. Օրթաքէօյ, Գուզկ. Պէշիկթաշ, Իւսկիւտար:	4
8 15	Ա. Ր. և Գավագէն Ենիմահ. Մէզար. Պէօյիւք. Թարապիա, Պէյքօզ, Ենիք. Էմիրկէն, Պօյաճ, Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ:	21
10 15	Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Ենիքէօյ, Էմիրկէն, Ր. Հիսար, Արնավ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ:	22

Արնաւուտքէօյէն

Ժամ		Թիւ
12	Արնավ, Գուր, Օրթաք, Պէշիկ:	25
12 30	Արնավուտքէօյ, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ.	2
1	Պէպէք, Արնավ, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ, Գապաթ:	22
1 45	Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ:	25
2 15	Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ.	2
2 45	Պէպէք Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ:	22
3 30	Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ.	25
8 30	Արնավ, Գուր, Օրթ, Պէշ:	2
10	Արնավ, Գուր, Գապաթաշ:	20
10 45	Արնավուտքէօյէն ուղղակի կամուրջ:	2

Ասիական եղերք

Ժամ		Թիւ
12	Պէյքօզ, Բաշապ. Ր. փաշա մահ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիք. Չէնկէլքէօյ, Պէյլ, Գուզկ:	21
12	Արնավ. Վանիքէօյ, Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ. Գապ:	4
12 45	Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաշպ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ.	19
2	Պէօյիւքտ. Թար. Պէյքօզ, Բաշապ. Ր փ. մահ, Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք Չէնկ. Պէյլ. [Բացի ուրբաթէ]:	23
3	Պէօյիւքտ. Թար. Պէյքօզ, Բաշպ. Ր. փաշա մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթաշ: (Ուրբաթ օրերը 2 1/2ին):	34
4 15	Պէյքօզ, Բաշապ. Ր. փաշա մահ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտ, Վանիքէօյ, Չէնկ, Պէյլ. Գուզկ. Իւսկիւտար:	19
8 45	Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէրպէյ, Գուզկ. Իւսկ. (Ուրբաթ օրերը Ըիֆաթ փաշա մահալլէսի):	25

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական եղերք	Թիւ
1 30	Գապ. Իւսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթ. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ, Ա. և Ր. Հիսար, Գանլ. Էմիրկէն, Ենիք. Պէյքօզ Թարապ. Պէօյիւք. Ենիմահ:	4
2	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Ենիք. Թար. Պէօյիւք. Մէզ. Ր. և Ա. Գավագ:	32
3 30	Գապ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնվ. Պէպէք, Ր.Հիսար, Էմիրկ. Սթէն. Ենիք. Թար. Պէօյիւք. Մէզր. Ենիմ.	33
5	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Ր. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ենիք. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւք. Մէզրպ. Ենիմ. Ր. և Ա. Գավագ:	24
6 15	Իւսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնավ. Գանտ. Ր. Հիսար, Պօյաճ. Ենիք. Թար. Պէօյիք:	25
8	Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Ենիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպուրնու:	22
9 15	Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Սթէն. Ենիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Ենիմահ:	17
10	Ր. Հիսար, Պօյաճ. Ենիք. Թարպ. Պէօյիւք Մէզար. Ենիմահ:	33
10 30	Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Սթէն. Ենիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Ենիմ. (Ուրբաթ օրերը Գուր. Պէշիկթաշ:)	18
10 45	Պէշիկ, Գուզկ. Գուր. Արնվ. Ր. Հիսար, Պօյաճ. Ենիք. Թար. Պէօյիւք. Մէզ. Ենիմ (Բացի ուրբաթէ)	32
11 15	Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Ենիմահալլէ:	20

Արնաւուտքէօյ

Ժամ		Թիւ
1	Ուղղակի Արնավուտքէօյ:	25
1 30	» »	2
2	» Պէպէք	22
2 45	» »	25
7 30	Պէշիկ, Օրթ, Գուր, Արնավ:	2
9 15	Գապ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ.	20
10	Գապաթաշ, Պէշիկ, Օրթաք, Գուրուչ. Արնավ.	2
11 15	Գապաթ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ:	25
11 40	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ:	2
12	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ. Պէպէք:	22

Ասիական եղերք

Ժամ		Թիւ
2 45	Իւսկ. Գուզ. Պէյլ Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ: (Ուրբ օրերը Ր. փ. մահ.)	19
9	Գուզկ, Պէյլէր, Չէնկէլ, Վանիք. Գանտ, Ա. Հիսար, Գանլճ, Բաշապ, Պէյքօզ, Թարապ, Պէօյիւքտ. (Բացի ուրբաթէ):	23
9 45	Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ, Մէզարպ. Ր. և Ա. Գավագ:	34
10 30	Գապաթ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ջուպուգլու, Բաշ. Պէյքօզ, Թարպ, Պէօյիւքտ: (Ուրբաթ օրերը Գուզկ.)	19
11 15	Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. փ. մահ. Բաշապ. Պէյքօզ:	21
11 30	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Արնավ.	4

ՓԱՐԻԶՈՒ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ 1878ի

ՃՕՐՃ ԲՐԱՅՍԻ
(George Price)

ՏԻԵԶԵՐԱՀՌՉԱԿ ԵՒ ԱՆԲԱՂԴԱՏԵԼԻ ԵՐԿԱԹԱՇԷՆ ԵՒ ՊՈՂՊԱՏԱՇԷՆ
ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ ԱՐԿՂԱՄՈՒՐՆԵՐ
(ՔՕՖՐ—ՖՕՌ)

Արկղամուրի և Բանալիներու աշխարհահռչակ Գլէվէլանտ գործարան
40 Տարիէ աւելի հաստատուած.

NEC PLUS ULTRA
Անուանեալ
ԱՐԿՂԱՄՈՒՐ ԵՒ ԲԱՆԱԼԻՆԵՐ ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ

Գործարանադրոշմ

Կրակի և վառօդի դիմացող
Գողի անմատչ
Խարտոցի, ծակող և սպառող գործիքներու դէմ բացարձակապէս ապահով:

Անգղիոյ արքունի Նաւարանի և Դրամատան ինչպէս նաև կառավարական բոլոր գործարաններու և յարկերու յատուկ շինողն ու մատակարարը:
Յատկապէս ոսկերչաց, դրամափոխներու և այլ մասնաւորաց համար շինուած արկղամուրներ:

Այն գործարանին համբաւը աշխարհահռչակ է: Մինչև ցայսօր եղածներուն վըրայ ամեն կերպով գերազանց լինելն անհամար վկայներով և բազմաթիւ մրցանակներով հաստատուած:

Ճօրճ Բրայսի տրուած վկայականներէն հետևեալը յառաջ կը բերեմ, արգոյ հասարակութեան դատողութեան թողլով:

ՍՈՍԿԱԼԻ ՀՐԴԵՀ

Ի Ռիօ տը Ժանէյրօ

Տէր. — Իմ կալուածներս վերստին հրոյ ճարակ եղան և դժբաղդաբար ապահոված չէի ոչ գոյքերս և ոչ ապրանքներս: Սակայն ձենէ գնած Արկղամուրս բացած ժամանակս տետրակներս և թղթերս ամբողջապէս անվնաս գտայ, որուն համար երախտապարտ եմ ձեզ:

Ձեր Արկղամուրին ճիշդ քովը ուրիշ մ'ալ կար, որն որ Պ. Քօցին (Coates) գործարանէն ելած էր. այս վերջինին մէջ գտնուած տետրակներն և կարևոր թըղթերն ամենքն ալ այրած էին, մինչդեռ ձեր Արկղամուրն, որուն մէջ կը գտնուէր բոլոր տետրակներէ և թղթերէ 10 լիպրա (որ ըսել է 3 1/2 օխայէն աւելի) վաւօդ, զոր պահած էի հօն կառավարութեան հետ տեղի ունենալիք գործի մը իբր օրինակ:

Հրդեհէն երկու օր վերջը երբ Բօլիսը բացաւ ձեր Արկղամուրը թէ վառօդը և թէ Արկղամուրին ներքին կողմը բոլորովին անվնաս գտաւ. նա մանաւանդ վառօդը՝ որ ճիշդ մի և նոյն վիճակի մէջ էր ինչ որ էր հրդեհէն առաջ:

Ռիօ տը Ժանէյրօ — Ընդունեցէք եւ
8 ապրիլ 1868 — (Ստորագրեալ) Վ. ՍՔԻԻԼԻ

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց և վկայականներու վաւերացման համար, պէտք է դիմել առ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ Գլէվէլանտ գործարանին յատուկ գործակատարն Տաճկաստանի և Պուլղարիոյ համար, Աստ խան թիւ 9. և կամ առ Պ. Մ. ՊԱԼԵԱՆ, վաճառատան Աստ խան թիւ 1: